

# **Apologija zgodovine ali zgodovinarjev poklic**

(Marc Bloch)

Apologija zgodovine ali zgodovinarjev poklic.....	1
PREDGOVOR.....	2
UVOD.....	8
PRVO POGLAVJE.....	10
ZGODOVINA, LJUDJE IN ČAS.....	10
1. Zgodovinarjeva izbira.....	10
2. ZGODOVINA IN LJUDJE.....	10
3. Zgodovinski čas.....	10
4. Malikovanje izvirov.....	11
5. PRETEKLOST IN »SEDANJOST«.....	12
DRUGO POGLAVJE.....	12
ZGODOVINSKO OPAZOVANJE.....	12
1.SPLOŠNE ZNAČILNOSTI ZGODOVINSKEGA OPAZOVANJA.....	13
2.PRIČEVANJA.....	14
3.PRENAŠANJE PRIČEVANJ .....	15
TRETJE POGLAVJE.....	16
KRITIKA.....	16
1.ORIS ZGODOVINE KRITIŠKE METODE.....	16
2.ISKANJE LAŽI IN NAPAKE .....	17
3. POSKUS LOGIKE KRITIŠKE METODE.....	19
ČETRTO POGLAVJE.....	22
ZGODOVINSKA ANALIZA.....	22
1. SODITI ALI RAZUMETI.....	22
3.OD RAZLIČNOSTI ČLOVEŠKIH DEJSTEV K ENOSTI ZAVESTI.....	22
4.NOMENKLATURA .....	23
PETO POGLAVJE .....	25
PRENOVITELJ ZGODOVINOPISJA – MARC BLOCH.....	26
(spremna beseda – Janez Šumrada) .....	26
ČAS IN ZGODOVINA, ČAS V ZGODOVINI .....	28
(Marta Verginella).....	28

## **PREDGOVOR**

(Jacques La Goffe)

Bloch se je rodil leta 1886. V vichyjskem obdobju se mora skriti, ker je bil Žid, pridružil se je odporniški mreži v Lyonu. Leta 1944 ga ustrelijo Nemci.

Bloch je leta 1929 soustanovil revijo *Annales*, ki se danes imenuje *Annales Economies, Societes, Civilisations*. Anali so bili vseskozi nasproti opredelitvi zgodovine, kakor sta jo opredelila Langlois in Seignobos. Leta 1969 La Goffe postane sourednik *Analov*.

Knjiga je imela sprva podnaslov: »Kako dela zgodovinar in zakaj.« Po Blochovi smrti je knjigo leta 1949 izdal Lucien Febvre (drugo verzijo izda Etienne Bloch) z naslovom *Apologija zgodovine ali zgodovinarjev poklic*. Ta podnaslov opozarja na Blochovo prizadevanje opredeliti zgodovinarja kot človeka svojega poklica, raziskati njegove delovne navade in znanstvene cilje, tudi preko same znanosti.

La Goffe se sprašuje ali je »Apologija zgodovine« le izoblikovanje metodologije, kakor jo je Bloch sicer uporabljal pri svojem delu, ali pa zaznamuje novo stopnjo v njegovih razmišljanjih in načrtih.

Bloch pravi, da zvestoba ne izključuje kritičnosti.

Knjiga je v prvi vrsti obramba zgodovine. Obramba pred odkritimi, v knjigi omenjenimi napadi, še posebej Paula Valérya, pa tudi pred stvarnim ali mogočim razvojem znanstvene vednosti, kjer bi bila zgodovina potisnjena na obrobje ali celo izrinjena.

Bloch poskuša potegniti ločnico med zgodovinarjem in sociologi ali ekonomisti, ki jih sicer ceni. Ne gre mu zgolj za opredelitev zgodovine in zgodovinarjevega poklica, ampak bi rad tudi nakazal, kaj naj bi bila zgodovina in kako naj dela zgodovinar. Govori o razčlovečenju zgodovine. Za Blocha je človek prvenstven predmet zgodovine. Pri tem gre za popolnega človeka, se pravi za predmet zgodovinske antropologije, in za človeka v družbi, se pravi za ljudi. S tem sta v ospredju družbena zgodovina in skupinsko v zgodovini – in sicer ne abstraktno ampak znotraj družbenega reda.

Zgodovine zanj ne sme biti zgolj veda o preteklosti. Razume jo kot rezultat prehajanja zgodovinarja iz sedanjosti v preteklost in obratno. Ker je zgodovina veda o spremembah, potem ni negibne zgodovine in po tej posebnosti se zgodovina najbolj razlikuje od drugih znanosti o človeku in družbi.

Zavzemal se je za nerazdružljivost iskanja podatkov in njihove razlage. Bloch ima rajši »podatke« kot »dokumente«, rajši »vire« kot »dejstva«. Po Blochu in Febvru pričevanja postanejo dokumenti šele s pomenom in z obdelavo, ki jo izvede zgodovinar. Dejstva niso objektivni pojavi, obstoječi zunaj zgodovinarja, ampak so posledica dela in graditve zgodovinarja, stvarnika zgodovinskih dejstev. Zgodovinar, da lahko piše zgodovino, mora spraševati prepričanja in prav to je bistvo analovske zamisli problemske zgodovine.

Z izrazom »pričevanja dokumentov« je hotel poudariti njihovo vrednost preko samega teksta. Zgodovinska dejstva niso nič brez zgodovinarjeve razlage. Zgodovinska dejstva postanejo zgodovina šele z zgodovinarjevim pojasnilom. Bloch je eden od pionirjev primerjalne zgodovine. Z njo bi se naj zgodovinar približal splošnosti po drugi strani pa prepoznaval posebnosti.

Ukvarjal se je z vprašanjem »mogočega predvidevanja« in sklenil, da to ni mogoče. »Ali lahko z zgodovino predvidimo prihodnost?« → Čeprav je zgodovina veda o ljudeh v družbi, je obenem tudi veda o ljudeh v družbi v času; zgodovinar mora zato upoštevati celoten sistem razdelitve človeškega časa: preteklost, sedanjost in prihodnost.

Zavzemal se je za šolski pouk zgodovine, saj bi se naj z njim oblikovala skupna zgodovinska zavest. Zgodovina je učni predmet postala v 19. stoletju.

Za izhodišče si je Bloch vzel sinovo vprašanje, čemu zgodovina. Pravi, da mora zgodovinar širiti svoja dela in učiti o njih. Znati mora enako spregovoriti učenim in učencem. Tolikšna preprostost pa je dar le redkih izbrancev.

Opozarja, da zgodovina in spomin nista isto. Bloch je za zgodovino pravil, da je znanost, vendar znanost, pri kateri je ena od lastnosti njena šibkost ali pač njena odlika, da je poetična, saj je ni mogoče skrčiti na abstraktivnosti, na zakonitosti, na strukture.

»Pozitivistični« zgodovinarji, kakor jih ima v mislih Marc Bloch, so se navdihovali pri »pozitivistični« filozofiji s konca 19. stoletja in šoli Augusta Comtea – pri tedanji še zmerom prevladujoči filozofiji. Bloch »pozitivistični zgodovini« sicer priznava, da je poskušala dati znanstvenemu početju objektivne, »znanstvene« temelje, a je hkrati zgodovino skrčila zgolj na opazovanje dogodkov, na čisto zgodovinsko resnico. S svojim učiteljem Charlesom Seignobosom, najpomembnejšim predstavnikom »pozitivističnih« zgodovinarjev, se Marc Bloch ni strinjal, da se zgodovinarjevo delo začne šele z zbiranjem dejstev, saj je bistvena stopnja pred tem zavest, da zgodovinsko dejstvo ni »pozitivna danost«, ampak izdelek, ki ga je zgodovinar skoval sam, ko je vir preoblikoval v dokument in nato te dokumente, zgodovinska dejstva, sestavil v problem.

Bloch se je zavzemal za posebnost, navidezno nekoristnost nepristranskega umskega napora. Zavračal je zgodovino, ki bi okrnila človeka (prava zgodovina se zanima za celega človeka, s telesom, občutki in mišljenjem, in ne le za njegove misli in dejanja) in bi okrnila tudi zgodovino, celotno prizadevanje ujeti človeka v družbi in času.

Čeprav zgodovina ni »pozitivistična« ni bila zanj zato nič manj znanost, in ena najbolj presenetljivih potez v knjigi je nenehno sklicevanje na matematične, naravoslovne

in biološke znanosti. Pri njih na pa pobiral napotkov za zgodovino. S tem je opozarjal na enotnost znanstvenega področja.

Pravi, da so edine prave znanosti tiste, ki lahko pojasnijo povezave med pojavi. Zato zgodovina ne sme zgolj »naštevati« ampak mora ponuditi racionalno razvrščanje in večjo razumljivost. Torej njena znanstvenost ni v njenem predmetu, ampak v početju in metodi zgodovinarja.

Na poti k razumevanju pa ima zgodovina v primerjavi z drugimi vedami večjo vrednost, saj je del njenega predmeta čas.

Bloch se ni strinjal s preprostim evolucionizmom.

Na Marca Blocha in Anale je imela izjemen vpliv Durkheimova sociologija. Naučila jih je »misliti manj ceneno«. Pri tem gre za to, da bi zgodovinarji razmišljali o svojem delu. Bloch je zavrnil kakršnokoli omejevanje zgodovine. In obenem pazil, in to je bila stalnica v njegovi metodološki misli, da ni pomešal zgodovine in sociologije. Zagovarjal je povezovanje zgodovine in sociologije, a ne njune spojitve.

V zgodovini je dogodek pomemben v sociologiji ne. Pravi, da bi se morala zgodovina obrniti k človeku in družbi. Bloch je bil kritičen do Paula Valéryja, zavzemal se je za »razširjeno in poglobljeno« zgodovino. Prav razširitev in poglobitev zgodovine je bistvo Analov.

Pričujoče delo je razprava o metodi in ne poskus zgodovinske filozofije.

Opredelitev zgodovine: zgodovina je raziskovanje, se pravi izbiranje. Njen predmet in preteklost. Predmet zgodovine so »ljudje v času«.

Čas je okolje in stvarna snov zgodovine. Skozi čas in okolje je mogoče pojave razumeti.

Zgodovinski čas niha med »dolгим trajanjem« (Braudel) in dogodkom oz. trenutkom (Bloch). Med njima pa je »zavest«.

Bloch pravi, da je za zgodovino Evrope in Zahoda pomembno, da je »krščanstvo« (...) v bistvu zgodovinsko verstvo.

Vsak zgodovinar se mora ukvarjati z erudicijo a se ne sme zapreti vanjo. Erudit, ki noče videti okoli sebe ne ljudi ne stvari ne dogodkov, naj se rajši odreče imenu zgodovinarja.

Bloch pravi, da skuša zgodovinar »razumeti sedanost s preteklostjo in preteklost s sedanostjo« (regresivna metoda). Prav s tem primerjanjem lahko »ujame svoj plen« spremembo.

»En sam strokovnjak bo tudi na svojem področju vselej razumel vse le na »na pol««. Zgodovina lahko nastane le z medsebojno pomočjo. Zgodovinski poklic je splet dela posameznika in dela v skupini.

Prva zgodovinarjeva naloga je »zgodovinsko opazovanje«. Pri tem mora zgodovinar vključevati čim več virov in se zavedati, da ne bo mogel spoznati vsega iz preteklosti.

Toda, če je »preteklost po opredelitvi danost, ki je nič ne bo več spremenilo«, se spoznavanje preteklosti »razvija in se vseskozi spreminja ter izpopolnjuje«.

Dokumenti in pričevanja »spregovorijo samo tedaj, če jih znamo vprašati«. Zgodovina nastaja le ob pomoči cele kopice dokumentov in tehnik. Bloch se je zavzemal za pogostejšo uporabo pomožnih zgodovinskih strok.

Zavzemal se je za to, da zgodovinar pove kako je nekaj raziskoval in s kakšnimi problemi se je pri tem srečeval. Opis tega bi moral biti v vsaki knjigi, da bi bralec vedel od kod piscu znanje, ki ga podaja v knjigi.

Po opazovanju je na vrsti »kritika«.

Raziskovalna doktrina se je izoblikovala šele v 17. stoletju. Ke temu so pripomogli Papebroeck, Mabillion, začetnik diplomantike, Richard Simon, Spinoza, Descartes.

Bloch se veliko opira na znanje psihologije. Zagovarjal je enotnost znanja in zatrdil, da je bil »prihod razumske metode kritike človeških pričevanj« velika pridobitev ne le za zgodovinsko spoznavanje, marveč za spoznavanje nasploh.

Bloch ni maral zgodovinarjev, ki »razsojajo« namesto, da bi razumeli. Kljub temu se zgodovina izteka v etiko. Zgodovina mora biti resnica in zato mora biti zgodovinar moralen in pravičen.

Cilj »zgodovinske analize«, ki nastopi po opazovanju in zgodovinski kritiki je razumevanje in ne razsojanje.

Analiza mora zlasti poskusiti najti »vezi, skupne velikemu številu družbenih pojavov« in »stalne razlage«.

Ni bil pristaš posebnih zgodovin (npr. gospodarske) saj je menil, da ne morejo biti samostojne. Hkrati pa je zagovarjal, da si lahko za raziskovanje izbereš poseben zorni kot.

Pomemben zorni kot zgodovinske analize je besednjak, terminologija, »nomenklatura«. Marc Bloch je lepo pokazal, da mora zgodovinar izpeljati svojo razčlenitev ob pomoči dveh jezikov, jezika obdobja, ki ga raziskuje, da se ne ujame v anahronizem, pa tudi besedne in konceptualne opreme današnje zgodovinske vede.

Voltair: »Zdi se, da so bili v zadnjih tisoč štiristo letih v Galiji le kralji, ministri in generali.«

V kakršnikoli družbi je vse med seboj povezano in med seboj odvisno. Za ta prepleten skupek je Bloch predlagal besedo »civilizacija«

Zavračal je pozitivizem, ki je poskušal zamisel o vzroku izvreči iz znanosti in obenem zavrnil, da bi vprašanje vzrokov pojasnjevali skozi vzgibe in s tem skozi psihologiji. Nasprotoval je tudi zaverovanosti v en sam vzrok. Življenje, se pravi zgodovina, je v svoji strukturi, v svojih vzrokih večplastno.

Marc Bloch in Anali so se zavzemali predvsem za opredelitev zgodovine kot problemske in interdisciplinarne.

## UVOD

Pomembno je, da zna pisec podajati snov razumljivo.

Načenja vprašanje o opravičenosti zgodovine, ne strinja se z Langloisovim in Seignobosovim pojmovanjem zgodovine. Hvali pa njuno prepričanje, da je prva zgodovinarjeva dolžnost biti pošten.

Zahodna civilizacija je za razliko od drugih vedno veliko pričakovala od svojega spomina.

Krščanstvo je verstvo zgodovinarjev saj so svete knjige pri kristjanih zgodovinske knjige. Krščanstvo je zgodovinsko tudi zato, ker je v trajanju (čas je postavljen od izvirnega greha do zadnje sodbe in vsako življenje kristjana to simbolizira), na poti v zgodovini.

Opozarja na popularnost zgodovine in na nevarnost te popularnosti, saj večkrat potisne zgodovino kot znanost v ozadje.

Pravi, da se vrednosti raziskovanja ne da meriti po tem, koliko je praktično uporabno saj nikoli ne moremo predvideti, katero spoznanje bo nekoč praktično uporabno. Poleg tega bi človeštvu veliko odvzeli, če bi bilo vsako raziskovanje zgolj v službi kasnejše praktične vrednosti.

Naš cilj ni zgolj vedeti ampak tudi razumeti. Zato so edine prave znanosti tiste, ki lahko pojasnijo povezave med pojavi. Vse drugo je zgolj »polimatija« (vsestransko znanje). Zgodovina bo imela potemtakem pravico, da ne glede na morebitno uporabnost pri



vedenju zahteva svoj prostor med znanji, če nam bo namesto golega naštevanja omogočila razumsko razvrščanje in čedalje večjo razumljivost.

Vprašanje koristnosti zgodovine, v ozkem pomenu besede koristen je drugačno od vprašanja čisto razumske upravičenosti zgodovine. Za razumsko delovanje (in s tem tudi koristno?) pa je najprej potrebno razumevanje.

Bloch se zavzema za postopke, s katerimi naj bi izmerili stopnjo zanesljivosti in bodo prav takšni, kakršne dejansko uporablja raziskovanje.

O znanosti govori v smislu kakšna bi morala biti v prihodnosti. Sleherna znanost je namreč na vsaki stopnji svojega razvoja vseskozi preprežena z razhajajočimi silnicami, med katerimi lahko izbiramo le z nekakšnim sklepanjem stav o prihodnosti.

Zgodovina pa ni le znanost, ki se razvija. Je tudi znanost, ki je še zmerom v povojih vsaj kot znanost v pravem pomenu besede in ne kot pripovedovanje, zapisovanje legend itd.

V zadnjih desetletjih 19. stoletja in prvih desetletjih 20. stoletja je bila v ospredju comteovska podoba znanosti, da se mora vsako pravo znanje nazadnje končat z docela nespodbitnim dokazom, z zanesljivostjo po gospodovalno splošnih zakonitostih.

»Historizirajoči historiki« v zgodovini niso videli možnosti znanstvenega spoznavanja ampak nekakšno estetsko igro za duševno zdravje.

V družboslovju dosti lažje sprejmemo, da sta gotovost in splošnost vprašanje stopnje in ne absolut kot v naravoslovju.

Vsaka znanost sama zase je vselej le delček splošnega gibanja k spoznanju.

# PRVO POGLAVJE

## ZGODOVINA, LJUDJE IN ČAS

### *1. Zgodovinarjeva izbira*

Sociologi durkheimovske ere so vso znanost o človeku obdržali zase in zgodovino porinili na rob.

Bloch zgodovino opredeljuje široko, kjer nobeno raziskovanje ni prepovedano dokler stremi k »iskanju«. Nevarnost točno in skrbno opredeljenega predmeta je v tem, da to omejuje. Kljub neznanski prepletenosti stvarnosti pa mora zgodovina iz tega izvzeti svoj predmet, da lahko ob njem razvije svoja orodja, svojo metodologijo.

### **2. ZGODOVINA IN LJUDJE**

Ne strinja se z definicijo, da je zgodovina znanost o preteklosti, saj vsi pojavi, ki jim je skupno le to, da niso sedanji, ne morejo postati predmet umskega spoznanja, ne da bi jih prej prečistili.

Vsakdanji govor pod zgodovino razume vsakršno raziskovanje sprememb v trajanju (npr. zgodovina vulkanskih izbruhov).

»Dober zgodovinar na namreč podoben ljudožercu iz pravljice. Kjer zavoha človeško meso, ve, je njegov plen (str. 57).« Predmet zgodovine so torej ljudje.

### **3. Zgodovinski čas**

Predmet zgodovine so »ljudje v času«. Zgodovinar razmišlja o »človeškem« v trajanju. Zgodovinski čas je kot plazma skozi katero zgodovinar dojema stvarnost. Zgodovinar se srečuje s težavami, ko more iz resničnega časa, ki je po naravi nepretrgan izločiti neko obdobje, ki ga raziskuje.

#### **4. Malikovanje izvirov**

Zgodovinarji so bili obsedeni z izviri.

Renan: »Med vsemi človeškimi stvarmi je vreden raziskovanja predvsem izvir.«

Beseda izvir pomeni začetek. To pa je begajoče, saj je pri zgodovini pojem začetne točke neoprijemljiv. Beseda izvir pa lahko pomeni tudi vzrok. V vsakdanjem besednjaku je izvir začetek, ki pojasnjuje. Nevarno pa je, da je smatran kot zadosten za razlago.

Pri verski zgodovini je raziskovanje izvirov samoumevno prevzelo prevladujočo vlogo, saj na videz zagotavlja merilo za vrednotenje verstev. In še zlasti krščanstva. Temu raziskovanju so očitali to, da nima pomena pri veri, saj raziskovanje izvorov ne vpliva na verska čustva.

Npr. pri pojasnjevanju današnjega katolicizma je poznavanje začetkov seveda nepogrešljivo a ni dovolj. Poiskati moramo tudi človeške razloge zakaj se je obdržalo. Skratka ni več bistvo, če so Kristusa križali in, če je ostal od mrtvih ampak zakaj toliko ljudi okoli nas verjame v križanje in vstajenje.

Krščanstvo je tu le zgled. Povsod obstaja za raziskovalca nevarnost, da bo namesto razlage zgolj ugotavljal zaporedje.

Krščanstvo je zgodovinsko verstvo saj najpomembnejše dogme opirajo na dogodek,

»S preteklostjo so vselej tako vneto pojasnjevali sedanost samo zato, da so jo lahko boljše upravičevali ali obsodili.« (str. 61)

Zgodovinarje spravlja v obup, da ima ista beseda skozi različna obdobja različen pomen.

Zgodovinskega pojava ne moremo nikoli pojasniti brez raziskave trenutka v katerem se je zgodil.

## **5. PRETEKLOST IN »SEDANJOST«**

Nekateri avtorji gredo v drugo skrajnost in pravijo, da je sedanost docela ločena od preteklosti.

Če je sedanost samo trenutek bi vsaka t.i. znanost o sedanosti v slehernem trenutku svojega življenja spremenila v znanost o preteklosti. V vsakdanjem govoru pa je sedanost bližnja preteklost, toda sam pojem bližnjega ni natančen.

Nekateri so menili, da je v širšem toku časa mogoče izvzeti obdobje krajšega trajanja. Njegov začetek je sorazmerno malo oddaljen od nas in njegov konec sega prav do dni, ki jih živimo.

Mnenje nekaterih je, da se nam najbližji dogodki prav zaradi svoje bližnosti upirajo vsakršnemu zares čistemu raziskovanju.

Spet drugi pravijo, da je človeška sedanost docela dovzetna za znanstveno spoznavanje. Vendar je njeno raziskovanje pridržano za znanstvena področja, ki za predmet nimajo preteklosti.

Michlet: »Kdor bi se rad omejil na sedanost, na današnjost, ne bo razumel današnjega trenutka.«

## **DRUGO POGLAVJE**

### **ZGODOVINSKO OPAZOVANJE**

## **1. SPLOŠNE ZNAČILNOSTI ZGODOVINSKEGA OPAZOVANJA**

O obdobjih pred seboj znamo govoriti samo na podlagi pričevanj. V nasprotju s poznavanjem sedanosti naj bi bilo poznavanje preteklosti vselej »posredno«. (to ni Blochovo mnenje --- npr. materialni dokumenti so neposredni.)

Vsako širše neposredno opazovanje je navdano slepilo saj je v več kot polovici sestavljeno iz stvari, ki so jih videli drugi.

Ker ima posameznik omejeno možnost opazovanja bo vsakršna vednost o človeštvu, ne glede na trenutke v času, dovršen del svoje snovi vselej črpala iz pričevanj drugih. Raziskovalec sedanosti ni v tem nič na boljšem od zgodovinarja preteklosti.

Vse pojave zavesti (npr. vera) lahko spoznamo samo skozi besede drugih.

Po splošnem mnenju strokovnjakov za zgodovinsko metodo naj bi bilo posredno spoznavanje tisto, ki doseže zgodovinarjev um samo s posredovanjem drugih človeških umov. Bloch se s tem ne strinja, saj navaja vrsto primerov (npr. materialni dokumenti), ko delamo zgolj z osebnim razumevanjem in brez posrednikov.

Prva lastnost spoznavanja vseh človeških dejstev v preteklosti in večine v sedanosti je, da je, po izrazu Simianda, spoznavanje na podlagi sledov.

Dokumenti so za nas »sledí«, se pravi znamenja, zaznavna s čutili, ki jih je za seboj pustil pojav, ki ga je samega po sebi nemogoče ujeti.

Pri tem je nadvse pomemben postopek obnovitve. Pri tem je jasno, da vsaj malce zapletenejših človeških dejanj nikakor ni mogoče obnoviti ali hote usmeriti, lahko pa se obnovi njihove sledi in sicer poročila prič.

Ker zgodovinskih oseb ne moremo obuditi in jih spraševati nam, da jih spoznamo, ne preostane drugega, kot, da si pomagamo z gradivom, ki so nam ga pustili minuli rodovi.

Razloček med raziskovanjem bližnjega in bolj oddaljenega je samo v stopnji. Bistvo metode ostaja enako.

Preteklost je po opredelitvi danost, ki je nič več ne bo spremenilo. Poznavanje preteklosti se pa, narobe, razvija in se vseskozi spreminja ter izpopolnjuje.

Raziskovalci preteklosti kljub nenehnemu napredovanju metod raziskovanja niso povsem svobodni. So sužnji preteklosti. Dovolj jim, da jo spoznajo samo toliko, kolikor jim daje, hote ali nehote, sama (o nekaterih stvareh pač enostavno nimamo virov in jih zaradi tega ne moremo spoznati). Če kljub iskanju in raziskovanju ne najdemo virov je prav, da to priznamo in se s to nevednostjo sprijaznimo (»Ne vem, ne morem vedeti«).

## **2. PRIČEVANJA**

Pričevanja ločimo na hotena in ne-hotena.

Pripovedni viri, se pravi pripovedi, hote namenjene obveščanju bralcev, so raziskovalcu še zmerom v dragoceno pomoč. Med drugimi je njihova prednost ta, da so po navadi edine, ki dajejo kolikor toliko dosleden kronološki okvir.

Zgodovinska veda se je morala pri svojem razvoju čedalje bolj zanašati prav na drugo skupino pričevanj, na neposredna pričevanja (npr. napisi, kovanci, papirusi...)

Ne gre za to, da bi bile take listine, ki niso hote namenjene obveščanju bralcev, bolj varne pred napakami ali lažmi toda pri njih morebitna izkrivljenost vsaj ni bila namenjena posebej zanamcem. S takimi dokazi (ne-hotena pričevanja) lahko po eni strani dopolnujemo pripovedi, v katerih zevajo vrzeli, ali jih nadzorujemo, kadar je njihova verodostojnost sumljiva. Po drugi strani ne-hotena pričevanja zgodovinarje varujejo pred pozabo tem in stvari o katerih avtorji/pisci v obdobju, ki ga raziskujejo niso pisali. Torej preprečujejo, da bi se zgodovina skrčila in postala zgolj učenka tedanjih »kronik«.

Iz življenjepisov svetnikov iz visokega srednjega veka praviloma ne zvemo veliko o svetnikih. Veliko pa nam povedo o načinu življenja in razmišljanju v času v katerem so nastali, torej o stvareh, ki nam jih niso hoteli razodeti.

Vsaka dobro vodena zgodovinska raziskava potrebuje prava vprašanja saj viri spregovorijo le, če jih znamo povprašati. Ne da bi se raziskovalec tega zavedal pa o tem, katera vprašanja bo zastavil ni povsem neodvisen. Nanj vpliva mnogo dejavnikov (prejšnje izkušnje, zdrava pamet, predsodki ...)

Vsakemu zgodovinskemu vprašanju ne ustreza samo ena vrsta dokumentov. To je še posebej očitno pri poglobljenemu raziskovanju. Ker za raziskovanje uporabljamo veliko različnih pričevanj (virov, op. M.M.) in s tem metod je skoraj nemogoče, da bi vse obvladovali sami. Kljub temu mora imeti zgodovinar vsaj nekaj znanja o vseh tehnikah svojega poklica. Ker torej en raziskovalec ne more obvladati vsega je nujno, da se med seboj povežejo. To zahteva delo v skupini in vnaprejšno in soglasno opredelitev največjih prevladujočih vprašanj. Bloch pravi, da je do takšnega načina dela še daleč je pa za prihodnost zgodovine nujno.

### **3. PRENAŠANJE PRIČEVANJ**

Ena najtežjih nalog zgodovinarja je zbiranje dokumentov, ki naj bi jih potreboval. V pomoč pri temu so mu najrazličnejši vodniki. Slednjih pa je posebej za bolj oddaljena obdobja premalo. Četudi so ti vodniki še tako dobri so raziskovalcu, ki o temi, ki jo namerava raziskovati ne ve nič, le v majhno pomoč.

Prisotnost dokumentov danes (v arhivu, knjižnici ali v tleh) je v prvi vrsti odvisna od človeškega faktorja in ne zgolj od tehničnega vidika prenosa.

Ne začetek resnih zgodovinskih del pisec ponavadi postavi seznam kataložnih arhivskih števil, ki jih je prelistal, in zbirk, ki jih je uporabil. Vsaka zgodovinska knjiga bi morala vsebovati poglavje s približno takim naslovom: »Kako lahko vem, kaj vam bom povedal?«

Poglavitna krivca za pozabo sta malomarnost, ki izgublja dokumente in želja po skrivnostih, ki dokumente skriva in jih uničuje.

Okoliščine, ki odločajo o izgubi ali ohranitvi, o dostopnosti ali nedostopnosti pričevanj, izhajajo iz splošnih zgodovinskih sil (npr. med drugim vpliva na ohranitev tudi podnebje).

## **TRETJE POGLAVJE**

### **KRITIKA**

#### ***1. ORIS ZGODOVINE KRITIŠKE METODE***

Zavedati se moramo, da vse pripovedi niso zanesljive in tudi materialni ostanki so lahko goljufivi. Tako jih moramo tudi obravnavati.

Načelni skepticizem ni nič boljša intelektualna drža kot pa lahkovernost.

Bloch kritizira zdravorazumsko gledanje na svet saj pogosto temelji na predsodkih in stereotipih, ki pa so praviloma še lastni našemu konkretnemu času.

Prvemu napredku smo priča, ki se dvom spremeni v »kritičnega izpraševalca« oz., ko so izoblikovali objektivna pravila, ki so omogočila odbiranje med lažjo in resnico.

Kritiko arhivskih dokumentov je prvi utemeljil Mabillon leta 1681.

Beseda kritika je v 17. st. dobila tudi pomen preskusa verodostojnosti.

Kritika dokumentov se je kasneje razširila in njena orodja so se izpopolnila.

Kritiško tehniko je, vsaj v doslednem smislu, dolgo uporabljala zgolj peščica raziskovalcev, večini se ni zdelo vredno spoznati se s kritiškimi metodami ali upoštevati njihove izide.



Bloch opozarja, da zgodovinarji najširših razlag pogosto ne postavljajo na potrpežljivo poiskanih verodostojnostih in jih ne nadgrajujejo oz. dopolnjujejo. Proti temu so se borili tudi nemška šola, Renan in Fustel de Coulanges.

Ker so naš predmet ljudje, kako naj ne bi imeli občutka, da smo poslanstvo izpopolnili le na pol, ko nas pa razume premalo ljudi. Poleg tega se mnogo od najboljših raziskovalcev zapira v kabinete in piše suhoparne knjige, bralci pa tako raje berejo berljive a nestrokovne knjige.

Bloch pravi, da opomb ne sme biti preveč ampak sme biti trditev zapisana samo tedaj, ko jo lahko potrdimo, in ko zgodovinar uporabi ta ali oni dokument, mora čim krajše nakazati, od kod prihaja, se pravi, kako ga najdemo, skratka, podrediti se mora prvemu pravilu poštenosti.

Opombe so namenjene temu, da lahko drugi ugotovijo od kod nam neki podatki in imajo s tem možnost kritike, ki pa je prav gotovo bistvena za napredek znanosti.

Ko si je zgodovina čedalje bolj pomagala z nehotenimi pričevanji se ji ni bilo več treba omejevati zgolj na tehtanje izrečenih trditev v dokumentih. Obenem se ji je tudi posrečilo, da je iz njih izvlekla pravzaprav nehotene podatke.

Kritiška metoda je ob nespremenjenih osnovnih načelih popeljala raziskovanje v razširitev.

## **2. ISKANJE LAŽI IN NAPAKE**

Za okužbo pričevanja je najbolj nevarno sleparstvo.

Goljufa se lahko o avtorju in letnici ali pa o vsebini.

Spisi z domnevnim imenom zvečine lažejo tudi po vsebini. Tega pa ne smemo reči že vnaprej. Nekatere listine so bile namreč ponarejene samo zato, da so z njimi

ponovili navedbe z docela pristnih, vendar izgubljenih papirjev. Ponaredek tako izjemoma govori resnico.

Raziskovalci pogosto vložijo toliko truda v to, da ocenijo, če je listina pristna, da jim na koncu zmanjka energije, da bi kritično pregledali še trditve v njej.

Sama ugotovitev goljufije ni dovolj. Treba je odkriti še vzgibe zanjo. Tudi laž je po svoje pričevanje.

Kritika mora za sleparijo poiskati sleparja, se pravi, v skladu s prvim vodilom zgodovine, človeka.

Ponarejanje listih za posameznike včasih nekako ni bilo moralno sporno.

Med čisto in golo prevaro ter povsem nehoteno napako je veliko stopenj.

Ker so pričevanja v bistvu izraz spomina, se prve napake zaznavanja rade prepletejo z napakami spomina.

Pri vsakem človeku je verodostojnost možganskih podob spačena zaradi dveh skupin razlogov. Prva je sad opazovalčevega trenutnega stanja: utrujenosti, na primer, ali čustvene vznemirjenosti. Druga stopnja njegove pozornosti. Praviloma vidimo samo tisto kar pričakujemo, da bomo opazili.

Poleg tega pa so veliko zgodovinskih dogodkov opazovali samo med silovito čustveno vznemirjenostjo. Bloch opozarja tudi, da se je veliko zgodovinarjev v preteklosti preveč ukvarjalo s podrobnostmi in so pozabili na celoto.

Po psihologiji pričevanj so edini vzroki, ki so pogosto obarvani z nezanesljivostjo dogajanja tik pred dogodkom. Bližnji vzroki se radi izmuznejo opazovanju tistih, ki jih sprašujemo, in zato tudi nam. v zgodovini imajo tako posebno vlogo nepredvidljivega »naključja«.

Kar pa zadeva bolj splošnih tem (npr. struktura družbe) priče, ki jih sprašujemo niso nikoli nagnjene h krhkostim trenutne zaznave. Že Voltaire pravi, da je tisto kar je v zgodovini najgloblje tisto kar je najzanesljivejše.

Zmožnost opazovanja je tudi družbeno nestalna. V enih obdobjih je manjša kot v drugih (npr. dojemanje števil).

Ljudje dojemajo svet skozi oči družbe in pogosto zaradi tega vidijo tiste stvari, za katere predvidevajo, da jih bodo videli. S tem popačijo »resnico« in s tem tudi pričevanja.

(npr. ozke odprtine na pročeljih --- nemški vojaki pričakujejo gverilce --- vidijo strelske line).

### **3. POSKUS LOGIKE KRITIŠKE METODE**

To je razumska spretnost, in se opira na metodološko prakso peščice velikih miselnih postopkov.

Dokument datiramo, preverimo in ga v bistvu pojasnimo samo tako, da ga vpnemo v časovno vrsto ali časovno hkratno celoto. Podlaga sleherne kritike je primerjava. Izidi primerjanja pa niso samoumevni.

Ko ugotovimo neskladje med dvema pričevanjema mora biti eno poraženo. Izbrati moramo torej katero pričevanje naj zavrremo in katero naj obdržimo. O tem se odločamo na podlagi več dejavnikov.

Pri dokazovanju nas vodi tudi misel, da so si v istem rodu iste družbene šege in postopki preveč podobni, da bi se lahko kateri koli posameznik znatno odmaknil od skupnih navad. To je torej razlaga sociološke vrste.

Podobnost pa vendarle ne sme biti prevelika. Njena izpoved tedaj ne bi bila več v prid pričevanju. Ampak bi ga, prav narobe, pogubila.

Če dve priči opisujeta stvar preveč podobno bi nemudoma sklepali, da je ena prepisovala od druge ali pa sta obe prepisali od skupnega vzora. Razum nam namreč ne dovoli priznati, da lahko dva opazovalca stoječa na različnih mestih, obdarjena z različno možnostjo opazovanja, zapisala dobesedno enake pripetljaje, z enakimi besedami zapisala neodvisno drug od drugega. Če obe pripovedi trdita, da sta vzeti neposredno iz resničnosti vsaj ena od njiju zagotovo laže.

Kritika se potemtakem giblje med dvema skrajnostnima: med podobnostjo, ki upraviči in podobnostjo, ki razvrednoti.

Takoj, ko se spustimo globlje v stvarnost pridemo do takšnega števila kombinacij, da je samohotna ponovitev že težko zamisliva in gre vedno za hoteno dejanje posnemanja.

Če se odločimo za domnevo o posnetku moramo ugotoviti od kod je prišel vpliv (je eden prepisoval od drugega ali oba od nekega tretjega vira). Če je izviren le eden moramo ugotoviti kateri. Pri tem si pomagamo v prvi vrsti z zunanjimi merili (npr. datacijo). Če se nanje ne moremo opreti se na podlagi notranjih lastnosti predmeta zatečemo k psihološki analizi.

Ker je veliko načinov posnemanja in so ti odvisni od posameznika in družbe jih ne moremo predvideti vnaprej z izgovorom, da se nam zdijo »naravni«.

Prepisovalce pogosto izda nerodnost. Kadar ne razumejo vzora (bistva, vsebine) razodene goljufijo nesmisel.

Bloch zgornjo razlaganje pojmuje načelo omejene podobnosti.

Pri načelu omejene podobnosti pa se srečamo s težavo kar se tiče odkritij. Ko namreč rečemo odkritje, imamo v mislih presenečenje in nepodobnost. Če bi se načela podobnosti držali preveč močno bi vsako odkritje, prav zato, ker je nekaj novega, zavrgli in ga ne bi upoštevali v raziskavi.

Dokazovanje s podobnostjo še vedno drži. Pomembno je samo, da z natančnejšo analizo izluščimo mogoče odmike in nujne podobne točke. Sleherna posameznikova izvirnost ima namreč svoje meje.

Razlog za vtis o protislovju med novim pričevanjem in njegovim okoljem je lahko le v začasni šibkosti našega znanja ali pa dejansko v stvareh samih.

Bloch priznava, da je možna podobnost zaradi naključja. Dodaja, da če naj dvom postane orodje spoznavanja, je treba bolj ali manj natančno izmeriti stopnjo verjetnosti v vsakem posameznem primeru.

Presoditi verjetnost dogodka pomeni izmeriti verjetnost, ki jo ima, da se zgodi. Sama negotovost pa se ne nanaša na stvari ampak na naš spomin in spomin naših prič.

Verjetnost danes priznavamo ali zavračamo po tem, kolikšen večji ali manjši količnik verjetnosti je veljal za naključno ujemanje, še preden je bila zgodba napisana. Če torej sploh lahko govorimo o tem, da sta nastala dva podobna dokumenta neodvisno eden od drugega morajo biti okoliščine za nastanek obeh enake.

Pri analizi dokumentov ni dovolj, če naštejemo podobne točke. Razločiti je treba še med redkimi in vsakdanjimi (če se nekaj splošno pogosto pojavlja je večja verjetnost, da bomo to imeli tudi v dokumentih, ki jih primerjamo).

Bloch govori tudi o skupinski pristranskosti, ko več raziskovalcev uporablja vire, ki zavajajo (in tako pridejo do podobnih rezultatov).

Pri igri naključij je verjetnost enega samega ujemanja ali manjšega števila ujemanj le redno nemogoča.

Množična ujemanja ali neujemanja so sestavljena iz vrste posameznosti. V celoti se naključni vplivi med seboj uničijo. Večja je gotovost v celoti kot v njenih sestavinah.

O gotovosti/verjetnosti lahko govorimo le v stopnjah in ne v absolutu. Npr. ni »nemogoče«, da bi opica, ki bi udarjala po pisalnem stroju po naključju črko za črko obnovila roman Visoška kronika.

Bloch pravi, da je zgodovina svetu dala veliko s tem, ko je izpopolnila svojo tehniko in z njo ljudem pokazala novo pot k resničnemu in potemtakem pravičnemu.

# ČETRTO POGLAVJE

## ZGODOVINSKA ANALIZA

### **1. SODITI ALI RAZUMETI**

Srečujemo se z vprašanjem zgodovinske nepristranskosti in o zgodovini kot poskusu obnovitve ali poskusu razčlenitve.

Obstajata dve obliki nepristranskosti: nepristranskost znanstvenika in nepristranskost sodnika.

Znanstvenik opazuje in pojasnjuje, in s tem je njegova naloga končana. Sodnik mora še razglasiti sodbo. Pri vsaki obsodbi ali oprostitvi se je treba postaviti na stran takih ali takih vrednot, te pa ne izhajajo iz nobene pozitivne znanosti.

Dolgo je zgodovinar tudi sodil. Pogosto se zgodi, da v želji po razsojanju izgubimo voljo do razlaganja. Sodbe so podvržene konkretnemu stanju v družbi in zato spremenljive. Zgodovina kot stroka bi naj bila od tega neodvisna. Zgodovinar ne sme soditi.

Zgodovina se ukvarja z bitji, ki so po naravi zmožna zavestno slediti ciljem.

Tudi dobrega zgodovinarja spremljajo strasti. Pri tem pa je bistveno to, da se zgodovina odreče lažnemu angelskemu videzu.

### **3. OD RAZLIČNOSTI ČLOVEŠKIH DEJSTEV K ENOSTI ZAVESTI**

Razumevanje ni pasivno. Za znanost je vselej potrebno dvoje: stvarnost v naravnem svetu in obenem tudi človek. Zgodovinar izbira in odbira. Skratka, razčlenjuje.

Vsak vir lahko proučujemo z različnih vidikov, odvisno od tega kaj nas zanima.

Če se preveč posvetimo zgolj ozki točki raziskave lahko izgubimo pogled na celoto. Katero koli človeško dejstvo vselej boljše razumemo tedaj, če poznamo že tudi druga dejstva take vrste.

Če ne bi snovi, ki smo jo dobili v surovem stanju, uredili razumsko, bi s tem navsezadnje zgolj zanikali čas in potemtakem tudi zgodovino.

Ko človeške pojave opredelimo od najstarejšega k najmlajšemu, se v prvi vrsti povezujejo z verigami podobnih pojavov.

Znanost razstavlja stvarnost samo zato, da jo lahko boljše opazuje. Nevarnost se pojavi takrat, ko začenjajo del stvarnosti videti kot zaokroženo celoto, neodvisno od ostalih delov.

Obnovitev pride šele po razčlenitvi. Obnovitev je zgolj podaljšek razčlenitve, njena upravičenost. Mreža povezav se pokaže šele tedaj, ko smo dejstva analizirali in razvrstili po posebnih zaporedjih.

Bloch se zaveda, da en raziskovalec ne more raziskovati vsega in zagovarja, da se pri raziskovanju družbe usmerimo k enemu od posebnih zornih kotov ali, boljše, k enemu od ožjih vprašanj, ki jih sproža tak ali drugačen zorni kot.

#### **4. NOMENKLATURA**

Pri človeku in družbi ne smemo iskati zgolj najpomembnejših zornih kotov njune dejavnosti. V vsaki od velikih skupin dejstev je potrebna še dodatna in podrobnejša analiza. Sleherni analiza pa potrebuje, kot orodje, primerno izrazje.

Zgodovina pri izrazoslovju zaostaja. Naravoslovne znanosti imajo pri tem prednost, saj pogosto nagovarjajo stvari, ki se po navadi niso mogle poimenovati same.

V zgodovini so ljudje poimenovali svoje dejanja, verovanja itd. in niso čakali, da postanejo predmet nepristranske raziskave. Zgodovina je zato dobila največji del svojega besedišča naravnost iz snovi, ki jo je raziskovala. Prevezela ga je že izkrivljenega zaradi dolge rabe in pogosto že od vsega začetka dvoumnega.

Obstajajo težave, ko je beseda skozi čas obstajala njena vsebina pa se je menjala in je bila zato pogosto narobe razumljena.

Z zgodovinsko govorico se ukvarjata dve različni usmeritvi:

### 1. Obnovitev ali posnetek nekdanje terminologije

Tu je težava, da sprememba stvari za sabo pogosto ne potegne tudi vzporedne spremembe imena. Navezanost ne podedovano ime je še močnejša pri stvarnostih manj oprijemljive vrste! Spremembe se tu praviloma zgodijo preveč počasi, da bi jih ljudje, ki se jih tičejo opazili.

Če naj bomo pravični do tistega, kar je bilo, smo prisiljeni da tedanje izrazje zamenjamo s sicer ne povsem izumljeno, vendar vsaj predelano in premaknjeno nomenklaturo.

Zgodi se tudi, da se imena v času ali prostoru spreminjajo, ne da bi se stvari kakor koli spremenile.

Uveljavitvi ali ohranitvi enotnega besednjaka sicer nasprotujejo družbene okoliščine (npr. narečja).

Zgodovina nima na voljo sistema simbolov kot npr. matematika. Zgodovinar govori edino z besedami svoje dežele.

Ker v različnih jezikih enakim stvarjem in pojavom pravijo različno je za zgodovino praktično, da izoblikuje besedo, ki ne bi posnemala narodnih imen, ampak bi bila nad njimi.

V marsikateri družbi sta si stala nasproti dva jezika, prvi ljudski in drugi učenjaški. Praviloma so tisto kar so vsak dan mislili in govorili v prvem zapisovali v drugem. Družbe, v katerih se kaže ta dualizem, se skozi tekste kažejo precej nenatančno.

Posebej težko je najti izraze za nestalne družbene pojave.

Tudi besedišče dokumentov je po svoje pričevanje, toda tako kot vsako tudi nepopolno; in ga je zato treba kritično vrednotiti. Posebni izrazi in značilne slogovne poteze so orodje spoznavanja samo tedaj, ko jih primerjamo z okolico; ko jih postavimo v njihov čas, v njihovo okolje in ob njihovega pisca.

Prihod imena je vselej pomemben dogodek, četudi ga je stvar prehitela; zaznamuje namreč odločilno stopnjo zavesti.

Težavne so besede, ki so nabite s čustvi saj so močna čustva po naravi skregana z jezikovno natančnostjo.



Z novimi besedami po svoji volji združujemo konkretna dejstva. Naloga imen je prav to, da zaznamujejo podobnost med dejstvi. S tem ne ustvarjamo nove entitete.

Nomenklatura, ki jo vsilimo preteklosti, bo preteklost vselej izkrivila, če je njen cilj ali vsaj posledica, da kategorije iz preteklosti prilagodi našim.

Bloch opozarja na to, da različni zgodovinarji uporabljajo različne izraze in, da tako ne bomo nikoli prišli do jezika zgodovine. Zavzema se za to, da si zgodovinarji nomenklaturu izoblikujejo skupaj in jo nato tudi enotno uporabljajo. Zgodovinar ne sme sprevrčati pomena že sprejetih besed (če je treba naj si jih raje izmisli) in mora tiste, ki so se že dokazale za ustrezne tudi uporabljati. Uporabljati mora skrbne opredelitve in njegov besednjak mora biti vseskozi na voljo vsem.

Bloch je kritičen do štetja in razvrščanja po stoletjih, saj se to štetje ne ujema s kritičnimi točkami v človeškem razvoju. Učenjaki imajo radi čisto natančne datacije (od x do y). »Z njimi si olajšajo nagonski strah pred ohlapnostjo in si udobno potešijo vest.«

Resnična natančnost se vselej uravnava po naravi obravnavanega pojava (verovanja v letu 1996 bi bilo neumno, potresi v 1996 pa OK).

## **PETO POGLAVJE**

Raba vzročnih razmerij (»zakaj« in »zato«) kot orodja zgodovinskega spoznanja nesporno zahteva kritiško zavest. Vedeti moramo, da je za dogodek potrebnih več stvari/dejavnikov in ne zgolj tista zadnja, najbolj očitna, povod. Že bolj posebne prejšnje dogodke, še zmerom obarvane z večjo ali manjšo stalnostjo, se po navadi imenuje razmere. In najbolj posebni dogodek dobi največkrat ime vzrok.

Praviloma najbolj splošne dejavnike zanemarimo (npr. gravitacija). Ta hierarhija dejavnikov je sicer praktična a je ne smemo povzdigniti v absolutno.

Resničnost nam kaže nešteto dejavnikov, ki vodijo k istemu pojavu. Naša izbira med njimi se lahko sicer opre na lastnosti, ki so vredne pozornosti vendar je vedno pač izbira. Še zlasti je misel o enem samem in edinem vzroku v nasprotju z navadnimi

»razmerami«. Razlika je tudi v tem, da so glede na različne zorne kote gledanja raziskave na dogodek vzroki zanj različni (str. 162).

Zgodovinska dejstva so v bistvu psihološka dejstva. Pred njimi so torej po navadi druga psihološka dejstva.

Bloch se zaveda, da človek ne ravna vedno racionalno. Zgodovina človeka pre pogosto jemlje kot čisto racionalno bitje. Za človeško delovanje je po Blochu vedno potrebno najti vzroke.

## **PRENOVITELJ ZGODOVINOPISJA – MARC BLOCH**

### **(spremna beseda – Janez Šumrada)**

Zgodovina pred Blochom se je izoblikovala kot dogodkovna, politična zgodovina brez ustrezne metodologije za kritično raziskovanje.

\*

Bloch se je rodil 1886. njegov oče je bil univerzitetni profesor za rimsko zgodovino. Dobil je odlično izobrazbo. Predaval je srednjeveško zgodovino. V ZDA ga povabi New York School for Social Research.

\*

Za Blocha je značilno vsestransko zanimanje za znanstvene dosežke in metodološke prijeme drugih humanističnih in družboslovnih znanosti, celo naravoslovja in matematike. Rezultate in metodologijo sorodnih in drugih strok je vključeval v lastno delo, s čimer je prihajal do bistveno boljših rezultatov, kot jih je bilo zgodovinopisje do tedaj vajeno. Bral je Fustela de Coulangesa, Julesea Micheleta, Emila Durkheima in njegovih učencev okrog revije L\*Année sociologique.

Bloch se z Durkheimu ni strinjal, da je zgodovina pomožna veda sociologije a je od njega prevzel primerjalno metodo proučevanja družbenih pojavov ter svoje temeljno prepričanje, da je najpomembnejši študij vsakokratne družbene ureditve in družbenih sprememb.

Bloch je poznal in cenil Marxov opus, sta pa hkrati oba s Febvrom ostro zavračala redukcijonizem in dogmatizem, značilen za precejšni del marksistične historiografije.

Od vseh Blochovih prijemov je primerjalnozgodovinski naletel v nadaljnjem razvoju zgodovinopisja na najšibkejši odziv.

Zgodovina, kakor jo pojmuje, je v bistvu že totalna. V njenem jedru je človek kot individuum in kot družbeno bitje.

Bloch odklanja, da bi bila zgodovina zgolj znanost o preteklosti. Zgodovina lahko nastaja le z nenehnim zgodovinarjevim gibanjem ali interakcijo med sedanostjo in preteklim, med podatki (viri) kot preostankom preteklosti in njihovo interpretacijo, to interpretacijo pa opredeljuje sedanost. Iz tega sledi, da je zgodovina znanost o spreminjanju in to, da zgodovinska »dejstva« niso objektivni pojavi sami po sebi, ki bi obstajali zunaj zgodovinarja, saj jih ta z lastno interpretacijo zbranih podatkov sam ustvarja.

Bloch je zasnoval zgodovino kot problemsko zgodovino kar je eden od temeljih postulatov šole Analov.

Po Blochu zgodovina ni le intelektualno početje in znanstvena disciplina, temveč tudi državljanska in celo moralna drža.

Bloch se je zavzemal za to, da je zgodovina zanimiva.

# ČAS IN ZGODOVINA, ČAS V ZGODOVINI

## (Marta Verginella)

Zgodovina je znanost o ljudeh v času. Čas je stvarna snov zgodovine, »je kratkomalo plazma v kateri plavajo pojavi«, pravi Marc Bloch

Po Marcu Blochu, ki je zgodovino razglasil za znanost o ljudeh in njihovem spreminjanju v času, je čas zgodovine stvarna snov, plazma, v kateri lebdiyo pojavi, ki jih zgodovinar izbira in osvetljuje. Pri raziskovanju preteklosti je zgodovinar ujetnik realnega časa, ki je po eni strani nepretrgan, po drugi pa večno spremenljiv.

Ferdinand Braudel je razlikoval tri vrste časovnosti:

- Individualni čas – hiter ritem dogajanja, ki ga živi posameznik
- Družbeni čas – srednja hitrost konjunktura
- Geografski čas – počasen ritem sprememb dolgega trajanja

Braudel je bil prepričan, da se vsakdanja drobna dejstva v času in prostoru na dolgi rok komaj kaj poznajo.

Nasprotno dogodkovni zgodovini, zaznamovani z individualnim časom in prav zato varljivi, je utemeljil in razvil zgodovino dolgega trajanja, zgodovino gospodarskih in družbenih struktur, s katero je zaslovel.